

Föreningsnytt

Svenska idrottshistoriska föreningen

Årsmötesprotokoll

Tid: 2004-04-20

Plats: Medborgarhuset på Södermalm, Stockholm

- § 1. Jan Lindroth hälsade de närvarande, ett 40-tal medlemmar välkomna (bilaga 1).
- § 2. Utdelat förslag till dagordning fastställdes (bilaga 2).
- § 3. Kallelse befanns ha utsänts stadgeenligt i SVIF-Nytt 1/2004.
- § 4. Jan Lindroth och undertecknad Leif Yttergren valdes till ordförande respektive sekreterare för mötet.
- § 5. Björn Persson valdes till justeringsperson.
- § 6. Styrelsens verksamhetsberättelse (utdelad) presenterades och lades med godkännande till handlingarna (SVIF-Nytt 1/2004).
- § 7. Ekonomisk rapport för 2003 presenterades av skattmästare Kerry Kempe och lades med godkännande till handlingarna (SVIF-Nytt 1/2004).
- § 8. Revisorernas rapport upplästes i deras frånvaro av Hanserik Tönnheim och lades till handlingarna (bilaga 3).
- § 9. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för den gångna verksamhetsperioden.
- § 10. Jan Lindroth omvaldes till föreningens, tillika styrelsens ordförande.
- § 11. Till styrelseledamöter omvaldes på två år Kerry Kempe, Hanserik Tönnheim, Karl Örsan och Amanda Creutzer. Ulla Jansson, Johan R. Norberg, Leif Yttergren och Pär Ånell står på omval nästa år.
- § 12. Till revisorer omvaldes Stig Källström, Bo Nilsson och Hans-Erik Clarström (revisoruppleant).
- § 13. Till valberedning omvaldes Mats Hellspong (sammanställande), Bengt Gehlin (nyval) och Björn Sandahl. Inger Ottander hade av sagt sig omval.
- § 14. Årsavgiften bestämdes till 100 kronor för individuella medlemmar och 150 kronor för organisationer (oförändrad).
- § 15. Konstaterades att inga motioner förelåg.
- § 16. Under punkten övriga frågor upptogs följande:
  - Årets SVIF-pris utdelades till Amanda Creutzer och Nils-Olof Zethrin för deras arbete med det s k skyltprojektet, vilket var en uppmärksam-
mad och uppskattad del av RF:s 100-årsjubileum (styrelsens motivering,
se bilaga 4). Pristagarna presenterade kort sitt arbete inför årsmötet.
- § 17. Ordförande förklarade mötet avslutat.

Vid protokollet

Leif Yttergren

Justerat

Jan Lindroth

Björn Persson

Idrottshistoria i Sverige

Fäktning på lek och allvar

Vassa värjor – blanka vapen. Nu visas för första gången Livrustkammarens sällsynta och unika samlingar av kungliga svärd, värjor och sablar tillsammans med det allra senaste inom modern sportfäktning.

Hur känns det att hålla en värja i sin hand, vad skiljer floretten från sabeln, svärdet från värjan. Hur gör man egentligen när man fäktas, de olika teknikerna, hugg, stöt eller stick – allt detta har du möjlighet att pröva vid visningar av utställningen.

Fäktning – konsten att strida med blanka vapen – har använts under århundraden i väpnade konflikter, man mot man, i strid på liv och död. Utställningen ger en exposé i fäktningens historia från medeltida svärd, stridsteknik på slagfältet, adliga övningar, till svenska gymnastikens barndom och dagens moderna fäktning med värja, sabel och florett.

Duellen – mytomspunnen och farlig men för tvåhundra år sedan vanlig. Vad stod den för, vad fick personer att riskera sitt och andras liv för att försvara heder, ära och rang.

Sporten – en av de äldsta sporterna vid OS-sommarspelen. Exklusivt nöje för kungliga och ett fåtal, eller motion för alla!

Damlandslaget på florett vid Baltiska spelen i Malmö, juni 1914. Baltiska spelen var en av de första internationella fäkttävlingarna i Sverige där kvinnliga fäktare deltog. Foto ur Livrustkammarens arkiv.

Livrustkammarens utställning är den största utställningen i Norden någonsin. Tillsammans med Svenska Fäktförbundet, som i år firar 100-årsjubileum, presenteras svenska fäktare och deras framgångar.

Utställningen visas under perioden 27 maj 2004 – 9 januari 2005 på Livrustkammaren i Stockholm. För mer information kontakta Livrustkammaren, tele-svar: 08-10 24 88, tel. 08-519 555 44 eller hemsidan: www.lsh.se/livrustkammaren/

En ny riksorganisation

Det kommer att föreslås vid den Idrottshistoriska rikskonferensen i Karlstad 7-8 september.

Den interimsgrupp som tillsattes vid den förra konferensen, på Bosön, föreslår att organisationen ska bära följande namn: "Idrottshistoriska riksförbundet för idrottshistoriska sällskap föreningar & museer inom Sverige". Med förkortningen IRIS kanske?

Detta bland mycket annat tas alltså upp på konferensen. Anmälan ska skickas Värmlands Idrottshistoriska Sällskap, Box 10, 651 02 KARLSTAD, senast 27 augusti.

Upplysningar: Alf Davidsson, 0573-77 00 67, Bertil Ackerot, 054-56 02 72, Kjell Fredriksson, 054-18 92 38

Det ska vi fira!

Sten Lundmark

Utställningen "Svensk fotboll under 100 år" slår upp portarna i Degerfors kring månadsskiftet maj/juni. Hundraårsutställningen kommer att visas i Stora Halla. Trion Gre-No-Li, dvs Gunnar Gren, Gunnar Nordahl och Nisse Liedholm har givetvis sin givna plats i en dylik utställning. Bl a kommer första årgången av Guldbollen, som tilldelades Gunnar Gren, att visas upp i samband med denna utställning. Guldbollen är som bekant det finaste man kan erövra som fotbollsspelare i Sverige.

I samlingen av guldbollvinnare med anknytning till Degerfors hittar vi även Gunnar och Bertil Nordahl, Olle Åhlund, Ralf Edström och Olof Mellberg. Mellberg är som bekant den senaste i raden av guldbollvinnare som vandrat via Degerfors IF ut i den stora fotbollsvärlden.

Utställningen "Svensk fotboll under 100 år" är den största som hittills hänt i det här sammanhanget. Tidigare har Fotbollsmuseet i Degerfors arrangerat olika sommarutställningar såsom betr. Rekordmagasinet, utställning om Alfabilder, Svenska proffs i Italien, VM-fotboll genom tiderna med flera.

Utställningen VM genom tiderna kommer även att stå kvar detta år på fotbollsmuseet eftersom den är så välgjord och informativ. Finns ingen anledning att plocka bort den i brådrasket.

När det gäller hundraårsutställningen vid Stora Halla och dess bollhall så är ambitionen att försöka få med det mesta som platsar inom begreppet svensk fotboll och dess hundraåriga utveckling. Utställningen beräknas pågå under tiden juni-juli-augusti dvs. under sommaren. Men det finns all anledning att återkomma till ämnet lite senare framöver.

Det är inte bara fotbollsmuseet som håller på att utforma denna utställning. Andra parter som också i alla högsta grad bidrar med material till denna utställning är fotbollsakademins nyöppnade produktionsverkstad vid industriområdet invid Raka Vägen. Där producerar snickare portaler och utställningsskärmar på löpande band. Speciell inhyrd konstruktör för den stora utställningen är före stadsarkitekten Per Persson.

Artiklar

Ett nytt Riksidrottsmuseum

Urban Dahlberg

Drömmarna om ett nytt Riksidrottsmuseum fick ny näring när statsrådet Mona Sahlin vid RF:s hundraårsfest överlämnade regeringens födelsedagspresent i form av garantier för en "grundplåt" till museet. Ingen vet idag riktigt vad gåvan är värd, men i ett scenario där Riksidrottsmuseumet var tänkt att inlemmas i Nordiska museet nämndes en summa på tio miljoner kronor.

Sedan länge finns en stark önskan inom idrottsrörelsen att återetablera Riksidrottsmuseumet. RF-stämman 2001 beslöt till exempel att *"uppdra åt RS att med regeringen diskutera ett statligt anslag och långsiktigt finansiellt ansvar för ett Sveriges Riksidrottsmuseum."*

Därför har riksidrottsstyrelsen (i oktober -03) utsett en arbetsgrupp tillika styrelse för stiftelsen Riksidrottsmuseumet. Denna arbetsgrupp ska utgöra en stödresurs och vara en "medspelare" till Justitiedepartementet som i höstas såg över möjligheterna att återetablera Riksidrottsmuseumet.

Arbetsgruppen ska utgöra en samlad kunskap om idrottens organisation, specialidrottsförbundens inställning i frågan, Riksidrottsmuseumets tidigare verksamhet och idrottshistoria.

Uppdraget är att

- föredra och fortlöpande rapportera frågans arbetsgång, tidplan och ekonomiska konsekvenser/budget inför RS
- representera RF gentemot regeringen och Stockholms stad

- beskriva samverkan med andra idrottsmuseer i landet
- informera idrottsrörelsen och framför allt RM:s närstående intressenter.
- utreda möjligheten att i museet inrymma en privat donation av idrottsrelaterad konst och hur donationens ekonomiska del ska kunna bidra till museets drift

Följande personer har fått riksidrottsstyrelsens förtroende att medverka i arbetsgruppen: **Walter Rönmark** (ordförande), ordförande i Svenska Bordtennisförbundet, f d ledamot av riksidrottsstyrelsen. **Jane Andersson**, ledamot av SISU Idrottsutbildarnas förbundsstyrelse. **Kerstin Bodin**, ordförande i Svenska Sportskytteförbundet, ledamot av Sveriges Olympiska Kommitté. **Lars Liljegren**, ordförande i Stockholms Idrottsförbund, ordförande i Svenska Fäktförbundet, f d ledamot av riksidrottsstyrelsen. **Ulf Lönnqvist**, ordförande i Centralföreningen för idrottens främjande, f d "idrottsminister", f d ledamot av riksidrottsstyrelsen, f d ordförande i Svenska Bordtennisförbundet. **Charina Ödlund**, förste antikvarie och informationschef på Jämtlands läns museum, vice ordförande i Jämtlands läns Idrottshistoriska förening. **Karl Örsan**, avdelningschef på Tekniska museet i Stockholm, f d intendent på Riksidrottsmuseet.

Undertecknad, som är gruppens sekreterare, har sedan många år ett starkt engagemang i idrottshistoriska frågor. På min idrottshistoriska meritlista finns produktionen av boken AIK 100 år och ett kapitel om Solnas idrottshistoria i boken Solna stad 50 år. Delar av fritiden ägnar jag åt att skapa ett AIK-museum – en vallfartsort för svarta själar – på Råsunda Stadion.

Sedan tidigare har riksidrottsstyrelsen till regeringen aviserat behovet av ett nytt Riksidrottsmuseum, men att det bör inlemmas i ett befintligt museum med kompetens i idrottsfrågor. Det var därför naturligt för RF att inleda samtal om detta med Nordiska Museet. I januari presenterade så Justitiedepartementet ett förslag från Nordiska museet om att placera Riksidrottsmuseet i byggnaden Stallet som ligger ett par stenkast från Nordiska museet. Detta förslag var vid första påseendet utmärkt. Det hade bara en brist, men en fundamental sådan; det var alldeles för litet.

Riksidrottsstyrelsen beslöt därför att uppdra åt arbetsgruppen att på egen hand söka lämpliga lokaler. Men först ska ett program för museet med därtill hörande kravspecifikation utarbetas. Riktlinjerna för detta är att museet ska

- visa växelspelet mellan idrottsrörelsens och samhällets utveckling
- vara ett nav för landets regionala idrottsmuseer
- vara ett interaktivt museum med stora inslag av multimedia
- vara ett centrum för idrottsdebatter
- ha nostalgiska inslag
- upplevas centralt
- främst verka utifrån sin egen kvalitet (ej beroende av publikdragande grannar som stora idrottsarenor)
- ha balans mellan underhållskrävande teknikinslag
- ha en hall för en permanent utställning och en för tillfälliga dito.

Det är ännu inte preciserat vilka olika typer av lokaler som behövs, men totalt rör det sig om ett minimibehov av cirka 1 000 och maximalt 2 200 kvadratmeter.

Solna stad har anmält sitt intresse för att härberga Riksidrottsmuseet i anslutning till Råsunda Stadion. Andra intressenter är Dieselverkstaden i Sickla i Nacka. Men arbetsgruppen håller fortfarande främst fast vid de tidigare visionerna om en mer central placering som Medborgarplatsen och Kulturhuset. Och visst ska man ha offensiva idéer, eller som Oscar Wilde formulerade det: En idé som inte är djärv är inte värd att kallas idé.

Vill du veta mer om arbetet med Riksidrottsmuseet är du välkommen att kontakta mig: 08-699 61 11, 0705-95 00 82; postadress: 114 73 Stockholm, besöksadress: Fiskartorpsvägen 15 A, 114 33 Stockholm, tel: 08-699 60 00, fax: 08-699 62 00, e-post: urban.dahlberg@rf.se

Ladugårdsgärde i Stockholm ett av våra främsta idrottsarv

Lennart Elbe, journalist och författare

När Riksidrottsförbundet firade 100-årsjubileum 2003 var en av de stora aktiviteterna att utse 100 idrottshistoriska platser i Sverige. Bland idrottsarv som utsågs kan nämnas målplatsen i Mora för Vasaloppet, gamla idrottsplatsen och Rörslöjbanan i Malmö, Örjans vall i Halmstad, Stadsparksvallen i Jönköping, Stadionområdet i Stockholm samt Balders hage och andra klassiska anläggningar i Göteborg. Att välja rättvist bland alla de idrottshistoriska platser som finns runt om i Sverige är naturligtvis inte lätt. Men en plats som definitivt glömdes bort när de 100 idrottsarven skulle nomineras är Ladugårdsgärde i Stockholm. Området fick mycket stor betydelse när den organiserade idrotten började utvecklas.

Ladugårdsgärde var från och med 1880-talet och en bra bit in på 1900-talet den naturliga samlingsplatsen för alla som ville utöva idrott i Stockholm. Runt sekelskiftet kunde Gärdet se ut som ett enda stort tätläger. Arbetsdagarna var långa och idrott kunde mest utövas på söndagar. Därför samlades man ofta här på lördagskvällar och sov över för att kunna börja idrotta och träna redan på söndagsmorgonen.

Stora publikevenemang

På Gärdet genomfördes landets, vad man kan anta, första tävling i allmän idrott den 14 oktober 1881, det vill säga 22 år innan Riksidrottsförbundet bildades. Under alla omständigheter var detta evenemang landets första tävling i allmän

Skyttetävlingar på Ladugårdsgärde 1886. Ur Bertil och Lennart Elbe: *I startgroparna* (sid. 17), Stockholmia Förlag.

idrott med dokumenterade grenar och resultat. Tävlingen var avsedd för militärer. Bland resultaten kan nämnas att volontären Öhlin vid Skånska dragonerna vann både "höjdsprång" och "längdsprång". Övriga grenar var slätlöpning 750 fot, hinderlöpning 1.000 fot, dragkamp och en tidig variant av fotboll.

Tävlingar av det här slaget blev snart populära. I utgåvor av "Tidning för Idrott" senare det året kan vi läsa om olika varianter av "täflan i kroppsöfningar" inomhus, då också "stafsprång" och spjutkastning mot tavla förekommer. Vid en av dessa tävlingar kom blivande konstnären Bruno Liljefors på andra plats i höjdhopp.

Dessa första idrottsevenemang uppmuntrade till ännu större tävlingar, och ett riktigt storevenemang fick stockholmarna uppleva på Ladugårdsgärde den 21 maj 1882. Då anordnades tävlingar för militär personal vid Stockholms garnison (åtta regementen). De möttes av mycket stort intresse och samlade tiotusentals åskådare, däribland Konung Oscar II. Här ingick sex rent militära tävlingar samt brottning och dragkamp men också tre grenar i allmän idrott, nämligen längdhopp, höjdhopp och stäv hopp.

På 1880-talet hade en rad ideella idrottsföreningar etablerat sig, och det blev snart deras tur att arrangera större idrottsstävlingar. På Ladugårdsgärde hölls 1886 den första allmänna gymnastik- och idrottsfesten. Den anordnades av Stockholms Gymnastikförening, Stockholms Gymnastik- och Fäktklubb, Stockholms Roddförening (som inte bara ägnade sig åt rodd) och Stockholms Velocipedförening. Bland många aktiviteter på denna idrottsfest var den första tävlingen i Sverige med *längdkast* i spjut. Tidigare hade man bara haft tävlingar med kast mot tavla.

Allt det här bidrog naturligtvis till stimulera intresset för både idrotten och idrottsrörelsen i Stockholm och Sverige. Ett stort antal betydande idrottsföreningar bildades i Stockholm de närmaste åren, och vi fick ett ökande antal allmänna föreningar med ett flertal idrotter på programmet. Exempel är Idrottsklubben (bildad 1888, upphörde 1910) Stockholms Amatörförening (bildad 1890) samt Djurgårdens IF och AIK (bildade 1891).

Till bilden av tidig idrottslig verksamhet på Ladugårdsgärde hör också hästkapploppningar från och med 1830-talet och tävlingar i skytte från och med 1870-talet. Vi ska heller inte glömma fotboll, som dock inte bedrevs i organiserad form förrän en bra in på 1890-talet. På Ladugårdsgärde blev AIK år 1900 svenska mästare i fotboll för första gången genom att vinna med 1-0 mot Örgryte.

Klassiskt lopp på historisk arena

Det finns också ett annat tungt skäl till att Ladugårdsgärde bör anses som ett av våra framstående idrottsarv. Här anlades 1891 Svea Livgardes idrottsplats, en av landets första ordnade anläggningar för olika typer av idrotter. Den låg sydväst om Gustav Adolfskyrkan, parallellt med Banérgatan på Östermalm. Än idag påminner gångvägarna intill kyrkan om de gamla löparbanorna, som på sina håll var tydligt kuperade.

Idrottsplatsen blev klar lagom till den femte allmänna gymnastik- och idrottsfesten, då de första större internationella tävlingarna i Stockholm genomfördes. Programmet bjöd bland annat på löpning en engelsk mil, och till det loppet skänktes en pokal av hovstallmästaren James Fredrik Dickson, den första Dicksonpokalen. Tävligen om detta pris är ett stycke idrottshistoria i sig. Pokalen skulle för alltid tillfalla en klubb som vunnit ett lopp om pokalen tre gånger, men det behövde inte vara samma löpare alla gånger.

Det första loppet om Dicksonpokalen vanns av Hans Haugum från den norska klubben Tjalve. Norrmännen arrangerade helt överraskande den andra tävlingen om Dicksonpokalen senare samma år. Inga svenskar deltog, och åter vann Haugum. Även den tredje tävlingen om Dicksonpokalen skulle gå i Norge – den 4 september 1892. AIK utsåg sin 17-årige löpare Patrik Löfgren att vara med och förhindra att pokalen för alltid stannade i Norge.

Han hade upptäckts av AIK på ett alldeles speciellt sätt. När klubben en kväll hade löpträning på vägen till Solna kom några arbetare från Rörstrandsfabriken och frågade om de inte kunde få vara med. Ledarna fäste sig då särskilt vid unge Patrik Löfgren, som överraskade alla att fullt påklädd, med hatt och kängor, springa banan, som mätte en engelsk mil, på 5,15.

Patrik Löfgren var också rätt man att skicka till den tredje tävlingen om Dicksonpokalen. Han gjorde ett suveränt lopp och vann på 4.43,4, den bästa tid som nåtts i Skandinavien. Sverige hade fått sin första stora stjärna i löpning.

Följande år, 1893, gick tävlingen åter på Svea Livgardes idrottsplats och med Patrik Löfgren som överlägsen vinnare. Inför 1894 års tävling på samma idrottsplats hade AIK och den norska klubben Tjalve vardera två in-teckningar i pokalen. Tjalve sände tre man till tävlingen för att försöka ta hem pokalen, men det

hjälpte inte. Patrik Löfgren tog ledningen redan på första varvet och höll den ända in i mål. Den första Dicksonpokalen gick alltså för alltid till AIK.

Hovstallmästare Dickson satte omedelbart upp ett nytt pris, och den nya pokalen skulle bli ständigt vandrande. Bland gamla tiders idoler var Ernst Wide, IK Göta, framgångsrikast i loppet om Dicksonpokalen. Han vann inte mindre än sex år i rad 1909–14. Många av de stora löparstjärnorna på medeldistans har under åren figurerat i tävlingarna om Dicksonpokalen. Det tävlas om den än idag även om glansen kring pokalen tyvärr något förbleknat jämfört med gamla dagar.

De sista tävlingarna på Svea Livgardes plats genomfördes 1899. Vid den tidpunkten hade Idrottsparken, invigd i september 1896, tagit över som huvudarena för idrottstävlingar i Stockholm.

Värt att nämna är att Ladugårdsgärde på nytt togs i bruk för organiserade idrottsaktiviteter 1949, då Gärdet etablerades som kommunalt idrottsfält av Stockholms idrottsförvaltning.

Stockholms Kvinnliga Bandyklubb

Amanda Creutzer

Bandyn introducerades i Sverige i slutet av 1800-talet. Kronprinsessan Margareta bildade tillsammans med sina vänner bandylaget Kronprinsessans Hockeyklubb.

1918 bildades Stockholms Kvinnliga Bandyklubb, SKBK. Bandyklubben hade brutit sig ur Stockholms Kvinnliga Idrottsklubb. Stommen var ett litet gäng kontorsanställda kvinnor, så kallade kontorsflickor. Klubben ägnade sig åt, som namnet avslöjar, att spela bandy, något som skulle ändras med tiden. De tränade på Laduviken och hade till en början varken tränare eller styrelse. Med tiden formades ett lag med hjälp av tränaren Nisse Tervin. Stockholm hade på 1920-talet två dambandylag, den oerfarna Kvinnliga Bandyklubben fick spela mot det mer erfarna Kronprinsessans Hockeyklubb, med nederlag som resultat.

1926 gästade ett finskt lag Sverige och spelade mot Stockholms Kvinnliga Bandyklubb. Svenskorna förlorade med 4–1 inför hela 800 åskådare på Östermalms IP men blev bjudna till Åbo för returmatch. I egenhändigt stickade röda tröjor med vita korsade bandyklubbor representerade SKBK Sverige men förlorade. Tredje gången de mötte finskorna blev dock resultatet en seger.

På 1920-talet tävlade Stockholms Kvinnliga Bandyklubb inte längre bara i bandy utan även i andra idrotter såsom inom friidrott, handboll och simning. I samband med de Internationella Kvinnspelet i Göteborg 1926 blev intresset för allmän friidrott större. De framstående friidrottarna Maj Jacobson och Inga Gentzel tillhörde Bandyklubben. Inom handbollen spelade Bandyklubben i klass 1.

Det rådde olika åsikter inom Stockholms Kvinnliga Bandyklubb och 1927 bröt sig så gott som hela A-laget ur och bildade Sportklubben Artemis. De två klubbarna blev varandras stora konkurrenter. Före utbrytningen leddes träningen av Oskar Fröjd på mornarna på Östermalms IP. Efter Artemis bildande hade Einar "Stor-Klas" Svensson haft hand om idrottsträningen.

Efter två år, 1929, gick Stockholms Kvinnliga Bandyklubb ihop med IK Göta. I Idun 17/11-29 kunde man läsa;

Höstens stora händelse är att Kvinnliga Bandyklubben, som bland sina 50 medlemmar räknar Sveriges bästa allround idrottsflickor, lierat sig med idrottsklubben Göta för att i dess namn och med dess stöd vinna ny terräng för damsporten. Deras hopp är att så småningom kunna få råd att resa omkring och visa landsorten att sportflickor äro lika starka rekordpressare och lika glada dyrkare av en käck kamranda som sina manliga kamrater.

En stor anledning till att Stockholms Kvinnliga Bandyklubb sökte sig till Göta var att medlemsantalet och intresset för kvinnlig idrott ökade och ansvaret för klubbens ledning blev allt större. Det kändes tryggt att ha en organisation som Götas att förlita sig på. Trots att de förlorade bestämmanderätten för sin klubb ansåg man att fördelarna övervägde.

Efter en tid bröt sig ett 20-tal damer ut ur IK Göta och Stockholms Kvinnliga Bandyklubb återuppstod. Liksom för många idrottsklubbar var möjligheterna att träna och klubbens ekonomi stöttestenar. I tidningen All Boxning berättar kassören fröken Greta Hallbahr om klubbens ekonomi.

Vi har haft hög medlemsavgift, och länge var det den enda inkomsten klubben hade. Inte mindre än 10 kr per år betala vi, och det är inte alltid så lätt för en flicka att komma ut med så pass mycket pengar. Men det har aldrig varit svårt att vara kassör. Flickorna ha betalt sina medlemsavgifter punktiligt, och det är nog inte många medlemsklubbar, där man varit så ordentliga beträffande avgifter som inom Kvinnliga Bandyklubben.

Svårigheten att bli tagna på allvar upplevdes som ett problem. Inför matchen mot Helsingfors IFK 1937 uttalade sig fröken Clary Ehn, Bandyklubbens ordförande och Greta Magnusson, kapten i laget i Stockholmstidningen 1937.

Vi begär bara, att man skall ta oss på allvar och lära sig se, att vi verkligen gå in för vår sport, säga töserna själva. Vi är faktiskt riktigt bra, om vi nu skall säga det själva, och vi ha tränat som aldrig förr.

Det stora önskemålet från Kvinnliga Bandyklubben var en kvinnlig idrottsplats för att möjliggöra att damsporten skulle bli en folksport. Kvinnorna önskade även möjligheter att duscha, att få kvinnliga funktionärer, kvinnliga ledare, kunniga erfarna kvinnliga tränare samt möjligheter att tävla. Man önskade också

en hövligare press, att pressen och dess sportskribenter skulle vänja sig att se med aktning på kvinnoidrotten. Pseudonymen BANG intervjuade 1929 idrottskvinnor från f d Stockholms Kvinnliga Bandyklubb om deras syn på pressens bevakning av kvinnoidrott;

Att de inte låta den [kvinnoiddrotten] i bästa fall klamra sig fast i ett torrt registerartat stycke på sista sidans sista spalt, i värsta fall göra den till spiken i en kåserisoppa, där huvudregeln vid bedömandet av prestationerna blir respektive damers utseende.

Runt om i Sveriges fanns det flera kvinnliga bandyklubbar på 1930-talet bl a i Katrineholm, Linköping, Norrköping, Nässjö, Tranås och Västerås. 1937 fanns hela tre dambandyklubb i Stockholm; Göta, Djurgården och Kvinnliga Bandyklubben.

1937 togs initiativet att ha en nationell serie för dambandy. Initiativet togs av Elsa Sundberg, Göta och Greta Magnusson, Stockholms Kvinnliga Bandyklubb. Man förhandlade med Linköping, Norrköping, Tranås och Katrineholm. Klubbarna skulle själva bekosta resor och dylikt åtminstone första säsongen och om denna skulle visa sig lyckad lovade Svenska Bandyförbundet att i fortsättningen stötta arrangemanget. Förbundet lade redan första säsongen upp ett spelprogram.

Hur gick det sen? Att man glömmet snabbt är väl känt. 1948 gavs det gedigna verket *Boken om Bandy ut*. I denna nämns inte den kvinnliga bandyn så när som på meningen; ”Även damerna håller på med detta tjusiga vinterspel”. Av de 525 sidorna ägnas ingen åt dambandy och ingen av bokens alla bilder visar en kvinnlig bandyspelare.

Tidsdokumentet

Om konsten att träna löpning inför OS i Athen 1906

Jan Lindroth

Kristian Hellström hör till den tidiga svenska idrottsrörelsens intressantaste personligheter. Han var en mycket framstående löpare med inriktning på medeldistans. Han uppehöll sig länge i London för studier och kommersiell verksamhet. Också i Tyskland och Frankrike hade han uppehållit sig för kommersiella studier. Sitt idrottsengagemang krönte han med att vara generalsekreterare för Stockholms-OS 1912 – en synnerligen viktig post som han skötte väl. Därefter tycks han ha trappat ner sitt idrottsengagemang. Som aktiv i Sverige repre-

senterade Kristian Hellström föreningen Sleipner och var en drivande kraft bakom Sleipners på sin tid mycket uppmärksammade tävlingar i terränglöpning. Påtagligt är att han lyckades förena ledarskap och aktivt utövande. Delvis skall det givetvis ses mot bakgrund av de blygsamma träningsdoser man på den tiden kunde nöja sig med (vilket kommer fram i dokumentet nedan). Men det vittnar också om en förmåga utöver det vanliga (en parallell som faller i tankarna är Sven Låftman). Hur som helst, till Hellströms meriter i egenskap av landets främsta medeldistansare åren efter sekelskiftet 1900 hörde att han vann Dicksonpokalen på en engelsk mil 1901–04. Förstnämnda år tog han hem den första upplagan av Sleipner-terrängen. Andra segrar förbigås här, exempelvis åtskilliga på utländsk botten. Får man tro det imposanta Nordisk familjeboks sportlexikon kännetecknades Hellström av att ha ”en glänsande spurt och löpte aldrig för att nå goda resultat utan för att vinna”.

I februari 1906 drog det ihop sig till extra olympiska spel i Athen, de gick av stapeln i april. Hellström befann sig i London. Men i tankarna var han i Athen. Det gäller i varje fall vid tiden för avfattandet av det långa brev som skall bli tidsdokument för detta nummer av SVIF-nytt. Brevet ger ögonblicksbilder av den tidens idrottsliv, i synnerhet naturligtvis det med engelsk accent. Brevmottagare är Gösta Drake, officer och idrottsledare i framskjuten ställning med cykelsport som främsta intresse. Till enskildheter som kommer fram hör att Hellström uppenbarligen tjänstgjorde som rapportör av brittisk idrott till specialtidningen Nordiskt Idrottslif. Den som vill veta mer om Hellström hänvisas till Svenskt biografiskt lexikon band 18 (1969–71), ett mäktigt uppslagsverk som även tar upp och utförligt beskriver tongivande personer inom idrotten (förutsatt att de avlidit). Nu alltså till Kristian Hellströms brev från London till Gösta Drake inför de stundande OS i Athen. Brevet förvaras i Riksarkivet, Riksidrottsförbundets arkiv volym ÖIIId, och har påträffats av Karin Wikberg, som härmed tackas för fyndet:

”13 Wallace Road, Canonbury, London N., 12/2/06

Herr Kapten Drake!

För de vänliga raderna beder jag få hjärtligast tacka. Att kommittén tänkt äfven på mig såsom en af Sveriges representanter vid de stundande Olympiska Spelen, gläder mig, och ämnar jag göra mitt bästa, om det definitiva valet kommer att falla på mig. Trots de lokala svårigheterna bedrifver jag min träning regelbundet hvar lördagseftermiddag och har en allt annat än ringa konkurrens att kämpa med å de 10 eng. milen, kraftiga, härdade och vältränade löpare allesammans samt vana vid den sumpiga och dyiga terrängen. Min största skräck utgöra de obligatoriska åkerfälten, nyplöjda, leriga och uppåtstuttande. Vid hvarje steg eller hopp sjunker fötterna djupt ner i dyn – det är ibland till förtviflan, men framåt är allas vår lösen och det snabbt ändå. Mina kamrater träna 2 à 3 ggr i veckan, jag däremot endast lördagarna, ty jag har 1/4 timme att fara pr jernväg ut, och dessutom är min lediga tid strängt upptagen med språkstudier

etc. Dessutom är jag långt ifrån klimatiserad, ty jag kan nästan på mina fingrar uppräknat antalet dagar, då jag ej haft snufva, liksom de flesta af mina landsmän haft sina förkylningsperioder. Dragiga och iskalla soffrum, utan dubbel-fönster, samt en ständig växling i väderleken – det dröjer nog om, innan man hinner vänja sig därvid fullständigt.

Churchill är min förenings ("Ranelagh Herriers") och kanske hela Englands bästa löpare öfver långa distanser, sedan Alfred Shrubbs diskvalificerats, och det är nog ganska nyttigt att regelbundet ha en sådan medtäflare, så att man hinner vänja sig vid att se ryggen på ens medtäflare. Men när våren med dess korta distanslopp kommer, kanske det äfven blir mig förunnadt att visa åtminstone några min ryg. Vid träningarna intill 10 eng. mil har jag esomoftast varit bland de 4 första, ja, ibland (då Churchill ej deltagit) etta. Men vid täfl., som alla äro handicap, är mitt försprång alltför ringa, för att jag skulle ha utsikt segra. Vid 10 eng. mils täfl. den 3 ds hade segraren 15 min. försprång (jag 2 min. 30 sek.). För öfrigt utgick jag liksom Churchill på grund af bitande köld och storm ur detta lopp, hvilket gällde såsom föreningens uttagnings-prof till södra Englands mästerskap i terränglöpning öfver 10 eng. mil den 24/2. Icke förty blef jag en af föreningens representanter vid detta klassiska lopp och har alltså att absolvera 16190 mtr i hård terräng tillsammans med ca. 300 engelsmän, hvilka nog under många års terränglöpningar hunnit förvärfva tillräcklig träning för att göra mig kampen hård.

Vår bästa man i laget förra året var 44de man och den därefter 8ode, så jag skulle vara glad om jag inkommer vid 100-talet, ty 16 km. i terräng (motsvarande väl 20 km i landsväg) är ju ej min sträcka. Men Churchill, som förra året ej deltog, blir nog en af de första. Hvar förening sänder 12 man i elden, och points räknas för hvarje lags 6 bästa. Ämnar skriva något om loppet i "N.I."

Hade i dag bref med inbjudan till medlemskap i Londons förnämsta idrottsklubb "London Athletic Club" /* Ranelagh Harriers" är blott för Oktober-Februari – månaderna/ med stor, egen bana vid Stamford Bridge; alla idrottsmän af betydelse äro medlemmar. Då säsongen nu i dagarna börjar och för att hinna träna för den eventuella Athen-resan, ämnade jag nog utan uppskaf söka inträde, men afgiften är ej mindre än 2.20 pund (kronor 38.20), hvilken summa jag ej kan punga ut med ur egen kassa, då jag ej här har någon som helst inkomst. Jag har skrivit till Öfverste Balck och frågat huruvida ej "Central-föreningen" möjligen kunde bevilja mig detta belopp och därigenom sätta mig i tillfälle att träna rationellt för Athén. Kanske Herr Kaptenen ville inlägga ett godt ord för mig? Hvad den planerade resan beträffar, innesluter jag ett urklipp, hvaraf framgår, att engelsmännen afresa härifrån den 17/4. Om emellertid de svenska representanterna skola samla sig i Berlin, kunde jag ju lätt därefter bestämma min rese-plan.-

Ämnade deltaga i 800 och 1500 mtr., samt torde dessutom för alla eventualiteters skull min anmälan äfven omfatta 5 eng. mil. Hvad beträffar försökstäf., hoppas jag, att komitén beviljar ett undantag, och torde nog min "form" komma att vid härvarande träningar få sig en gradmätning, hvaraf komitén torde kunna fälla sitt omdöme.

Bifogar äfven den ur "Rad-Welt" hämtade föredragningslistan vid "M.C.I" :s 12:e kongress, hvaraf Herr Kaptenen torde finna Svenska Velociped-Förbundet inblandadt i en mindre angenäm affär. Afstår från mitt tilltänkta referat i "N.I.", då jag anser det bäst, att saken ej blir bekant inom de svenska idrottskretsarne, där så många skrikhalsar finnas. För öfrigt har nog "Sv.V.Förb." Herr Kaptenen att tacka för sin existens.

Skulle vara angenämt att äfven senare få inneslutas i Herr Kaptenens välvilja och blifva satt i tillfälle erfara de viktigaste nyheterna med afseende på de Olympiska Spelen i Athén.

Med största högaktning
tillgifnast
Kristian Hellström"

Idrottshistorisk disputation

Efter år av forskning och månader av vända och allehanda småpikande av kolleger och professorer var det dags.

23 april, Stockholms universitet, klockan 10.00 (skulle det vara, men klockan på väggen gick några minuter fel...). Rätt gick det dock för disputationens huvudperson som klarade sig galant under vänners och kollegers överinseende.

Respondent: Johan R Norberg, styrelseledamot i SVIF (och förstås doktorand i historia och universitetsadjunkt vid Malmö högskola) som skulle försvara avhandlingen "Idrottens väg till folkhemmet – studier i statlig idrottspolitik 1913–1970".

Opponent: Tommy Lundström, professor vid Socialhögskolan.

– Tycker inte alls att han var mjälig. Han hade verkligen läst boken och funderat. Det var skönt att Tommy var villig att samtala och diskutera. Som doktorand vet man ju aldrig vad som händer, konstaterar Johan, som inför disputationen varit så nervös, så nervös. Som styrelsekamrat i SVIF fick under-tecknad månader i förväg höra om Johans vändor. Ofta förstärkt av professor Jan Lindroths vänskapliga "ja, och ni andra vet väl att det är fritt fram för extraopposition...".

– Det var som värst runt jul, men de sista fyra månaderna före disputationen var riktigt jobbiga.

Vad var det som var så jobbigt?

– Jaaa, men allt man gjort under åtta år ska diskuteras och nagelfaras under två timmar. Som doktorand vet du ju aldrig vad opponenter riktar in sig på.

Nu lyckades Johan bra i diskussionen sedan han börjat med att rätta sig själv genom att berätta om två misstag i boken.

Johan avslöjar också något som vi på läktarplats inte lade märke till:

– Händerna skakade och jag höll krampaktigt fast i bordsskivan. Men jag kände ändå att alla åhörare, vänner och kolleger – ville mig väl.

Och kanske lättade trycket lite när sonen Elton, ett och ett halvt år, vaknade ur sömnen i barnvagnen. Elton tyckte väl inte att det var så kul, roligare förmodligen att springa i korridoren utanför.

– Elton har överhuvudtaget bidragit till att lätta på trycket när det gäller avhandlingen. Om jag inte haft honom hade jag förmodligen varit än mer stressad.

Sonen är kanske också en av anledningarna att forskningen tagit längre tid än från början väntat. Ytterligare anledningar är förstas att Johan tillsammans med Jan Lindroth ansvarade för Riksidrottsförbundets 100-årsbok och att han började jobba vid Malmö högskola.

Sett till opponenter Lundströms sammanfattning och avslutning på disputationen, kanske det var bra att det tog den tid det tog:

– Jag tycker att du svarat väldigt bra för dig och boken är väldigt välskriven. Din forskning kommer att vara oundgänglig, omöjlig att gå förbi, när forskare i framtiden ska diskutera ideella organisationers förhållande till staten.

Johan R Norberg kom fram till att idrotten mellan 1913 och 1970 trots statsbidrag stod relativt fri från staten.

– Ofta har staten och idrottsrörelsen haft en vilja att gå åt samma håll och då kan man ju inte säga att någon kör över den andra. Visst har det funnits konflikter, till exempel på 1920-talet när det pratades mycket om tävlingshets och RF gjorde en hel del för att förbättra sitt anseende.

För Johan är det inte bara själva forskningsresultatet i sig som är viktigt nu när avhandlingen är klar. Att han överhuvudtaget forskat i ämnet ser han också som angeläget.

– Trots att det rör sig om så himla mycket pengar som ska fördelas varje år, finns det ingen som tidigare har analyserat hur pengarna hamnat där de hamnat och vem som fördelat dem.

Johan fortsätter engagerat:

– Historiker och statsvetare har inte alls varit intresserade, därför har det varit roligt och viktigt att gå till botten med det här.

Utöver att han nu har en tjänst som universitetsadjunkt, har han uppdrag åt Riksidrottsförbundet inom forskning och utveckling. Något som gör att han känner sig privilegierad.

– Det känns väldigt bra att ha en fot i båda världarna.

Självklart finns många poänger i avhandlingen, men en rolig sak värd att nämna är bakgrunden till Tipstjänsts tillkomst.

Det statliga spelbolaget skapades i början av 1930-talet. Inte för att ge idrotten mer pengar, utan för att stävja det illegala spel som startats inom många föreningar. Idrottsrörelsen skulle få pengar om det blev något över. Många trodde att tips var en modefluga som ganska snart skulle vara borta igen.

– RF var tveksamt till om de ville ha spelpengar istället för säkra direkta

statsbidrag. Men det blev ju – för att använda spelspråk – en riktig högvinst.

Och när disputationen – efter åtta års forskning – lagts till handlingarna, har Johan redan börjat planera för nästa projekt.

– Jag har funderat på att skriva om senaste tio åren. Framför allt är jag nyfiken på 1997 och framåt. Redan i sommar tänker jag börja skissa lite på hur det kan se ut. Det kan nog bli mycket ekonomi, Svenska spel, BingoLotto och Handslaget.

Han tycker sig också redan nu se att något har förändrats i statens förhållande till idrotten.

– Det finns en hel del som talar för att staten har fler pekpinningar och mer villkorade pengar idag, till exempel när det gäller jämställdhet och integration. Men det är något jag får forska i.

Fotnot: Avhandlingen "Idrottens väg till folkhemmet – studier i statlig idrottspolitik 1913–1970" finns utgiven i bokform på SISU Idrottsböcker, www.idrottsbokhandeln.se eller 040-660 66 67.